

THE IMPACT OF FOREIGN WORKERS ON THE LABOUR MARKET IN THE REPUBLIC OF CROATIA

UTJECAJ STRANIH RADNIKA NA TRŽIŠTE RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Bubnić, Tin Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Republika Hrvatska, tinbubnic89@gmail.com

Maradin, Dario Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Republika Hrvatska, dario.maradin@efri.uniri.hr

Suljić Nikolaj, Stella Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Republika Hrvatska, stella.suljic.nikolaj@efri.uniri.hr

Abstract: *The labour shortage across the European Union's labour market leaves foreign workers free to choose the country they think suits them best. In recent years, the Republic of Croatia has become a country that is trying to compensate for the shortage of workers on the labour market by importing foreign workers from third countries. This represents a potential solution leading to an increase in economic activity and the development of sectors such as construction, tourism, trade, industry and similar activities where a large influence of foreign labour can be observed. A seemingly simple solution comes with numerous challenges, such as economic burdens, possible cultural barriers, the impact on the wages of local workers and competition in certain industries faced by the country importing foreign workers. Accordingly, the aim of the paper is to examine how the Croatian labour market is confronted with the ever-growing presence of foreign workers, with particular emphasis on the construction sector, and to analyze the advantages and disadvantages of importing foreign workers, given that in recent years the number of workers from East and Southeast Asia, part of Africa and other third countries.*

Keywords: *foreign labour force, Croatian labour market, import, construction sector*

Sažetak: *Nedostatak radne snage na čitavom tržištu rada Europske unije omogućuje stranim radnicima mogućnost slobode odabira odlaska u zemlju za koju smatraju da najviše odgovara njihovim preferencijama. Republika Hrvatska je posljednjih godina postala zemlja koja nastoji nadoknaditi deficit radnika na tržištu rada uvozom stranih radnika iz trećih zemalja. Navedeno predstavlja potencijalno rješenje koje dovodi do povećane gospodarske aktivnosti i razvoja djelatnosti poput graditeljstva, turizma, trgovine, industrije i sličnih djelatnosti u kojima je vidljiv velik utjecaj stranih radnika. Naizgled jednostavno rješenje donosi sa sobom brojne izazove kao što su ekonomska opterećenja, moguće kulturološke prepreke, utjecaj na plaće domaćih radnika i konkurenciju u specifičnim industrijama s kojima se susreće zemlja uvoznik stranih radnika. Sukladno navedenom, cilj rada je istražiti kako se hrvatsko tržište rada suočava sa sve većom pojavom stranih radnika, s posebnim naglaskom na građevinski sektor te analizirati prednosti i nedostatke uvoza stranih radnika, budući da posljednjih godina raste broj radnika s područja istočne i jugoistočne Azije, dijela Afrike i ostalih trećih zemalja.*

Ključne riječi: *strani radnici, hrvatsko tržište rada, uvoz, građevinski sektor*

1. Uvod

Utjecaj stranih radnika na tržište rada je tema kojom je posljednjih godina zaokupljena čitava javnost i koja predstavlja predmet brojnih rasprava u Republici Hrvatskoj, kako u akademskoj zajednici tako i svih ostalih društvenih slojeva. Kako bismo mogli razumjeti posljedice dolaska stranih radnika u Republiku Hrvatsku, uzroke je moguće potražiti u globalizaciji koju Staničić (2000) definira kao određene radnje koje rezultiraju povezivanjem djelatnosti iz različitih područja na internacionalnom, globalnom tržištu što dovodi do toga da poduzeća koja djeluju na tržištu određene zemlje pronalaze rješenja za potencijalne probleme, poput nedostatka domaće radne snage, izvan nacionalnih granica. Demografske promjene i njihov utjecaj na tržište rada predstavljaju čimbenik koji utječe na svakodnevni život stanovnika Republike Hrvatske.

Republika Hrvatska opisuje se kao država iz koje radnici najčešće odlaze u potrazi za boljim prilikama, no ona intenzivno postaje i država u kojoj potražnja za radnom snagom premašuje ponudu radne snage što rezultira potrebom za uvozom stranih radnika kao potencijalnim rješenjem kako bi se nadoknadio deficit na domaćem tržištu rada (Božić, Kuzmanović i Barada, 2013). Važno je naglasiti kako je od devedesetih godina prošlog stoljeća Republika Hrvatska oduvijek bila pristupačna zemlja koja je naklonjeno gledala prema stranim radnicima. Neke od glavnih karakteristika koje čine Republiku Hrvatsku primamljivom destinacijom stranih radnika su sigurnost te ekonomska i politička stabilnost, što najčešće nije slučaj u zemljama iz kojih dolaze strani radnici.

Cilj rada je istražiti utjecaj stranih radnika na tržište rada u Republici Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na građevinski sektor te analizirati prednosti i nedostatke uvoza stranih radnika, budući da posljednjih godina raste broj radnika s područja istočne i jugoistočne Azije, dijela Afrike i ostalih trećih zemalja. U ovom radu kao metoda istraživanja korištena je analiza temeljena na prethodnim istraživanjima drugih autora.

2. Pregled tržišta rada u Republici Hrvatskoj

2.1. Dinamika tržišta rada: trendovi i potražnja za radnom snagom

Tržište rada u Republici Hrvatskoj predstavlja dinamičnu kategoriju koja osobito velike promjene doživljava posljednjih godina s velikim priljevom strane radne snage. Tržište rada Republike Hrvatske suočeno je s izazovima kao što su nedostatak vještina, sposobnosti i smanjene mobilnost radne snage što može dovesti do stagnacije gospodarstva ako se radnici nisu sposobni prilagoditi potrebama tržišta. Stoga je važno analizirati buduće potrebe za radnim mjestima te tako prilagoditi ponudu i potražnju.

Nefleksibilnost tržišta rada još je jedna od karakteristika koja ima negativan učinak, a odražava se kroz nemogućnost tržišta rada da brzo i uspješno reagira na promjene, odnosno da radnik u situaciji kada izgubi posao može brzo pronaći novi na temelju znanja i vještina koje posjeduje (Božiković, 2021).

Proces poznat kao „odljev mozgova“ imao je zapažen utjecaj na tržište rada, a naročito nakon početka globalne financijske krize 2008. godine nakon koje se Republika Hrvatska našla u recesiji i nakon otvaranja granica pristupanjem u Europsku uniju 2013. godine. Navedeno je rezultiralo odlaskom pretežito obrazovanog stanovništva u ranoj odrasloj životnoj dobi koji su zbog zabrinutosti za vlastitom egzistencijom ili potrebama za prekvalifikacijom emigrirali u inozemstvo, a posljedice koje su se odrazile kroz manjak radnika tercijarnog sektora i pad rodnosti prisutno je i danas (Hornstein Tomić i Taylor, 2018). Odlazak kvalificiranih i visokoobrazovanih zaposlenika iz zemlje predstavlja

svojevrsni gubitak za državu, budući je država utrošila mnogo sredstava kako bi kroz obrazovni sustav omogućila da budu predmet potraživanja na tržištu.

U narednoj tablici prikazana je vanjska migracija stanovništva Republike Hrvatske za razdoblje od 2013. do 2022. godine. Vanjska migracija je pojam koji se odnosi na selidbu pojedinaca iz jedne zemlje u neku drugu (Državni zavod za statistiku, 2023).

Tablica 1. Vanjska migracija stanovništva Republike Hrvatske

Godina	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo	Migracijski saldo
2013.	10.378	15.262	-4.884
2014.	10.638	20.858	-10.220
2015.	11.706	29.651	-17.945
2016.	13.985	36.436	-22.451
2017.	15.553	47.352	-31.799
2018.	26.029	39.515	-13.486
2019.	37.726	40.148	-2.422
2020.	33.414	34.046	-632
2021.	35.912	40.424	-4.512
2022.	57.972	46.287	11.685

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023, obrada autora

Jasan je trend negativnog migracijskog salda, pogotovo u godinama nakon 2013. u kojoj je Republika Hrvatska postala članicom Europske unije. Nakon negativnih trendova te najvećim brojem iseljenika od čak 47.352 u 2017. godini, moguće je primijetiti blago poboljšanje te pozitivan saldo migracije u 2022. godini koji je rezultat povratka hrvatskih državljana iz inozemstva te izdanih dozvola za rad i boravak stranim državljanima.

Odlazak pojedinaca iz zemlje povezuje se s još jednom karakteristikom hrvatskog tržišta rada, a ona se odnosi na trend starenja stanovništva. Godinama se smanjuje broj zaposlenih i radno aktivnog stanovništva u korist umirovljenika što dovodi do skepticizma kako će troškovi skrbi koji otpadaju na umirovljenike postati znatno opterećenje za gospodarstvo. Tako Akrap (2015) naglašava kako Republiku Hrvatsku prati dugogodišnji nepoželjan trend demografskih promjena, a projekcije za budućnost također su negativne. Zabrinjavajući su podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za siječanj 2024. godine prema kojima je utvrđen omjer ukupnog broja primatelja mirovine i ukupnog broja osiguranika, odnosno osoba koje plaćaju doprinose, koji iznosi 1:1,36 od čega je 1.665.717 osiguranika i 1.227.689 korisnika mirovine (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2024).

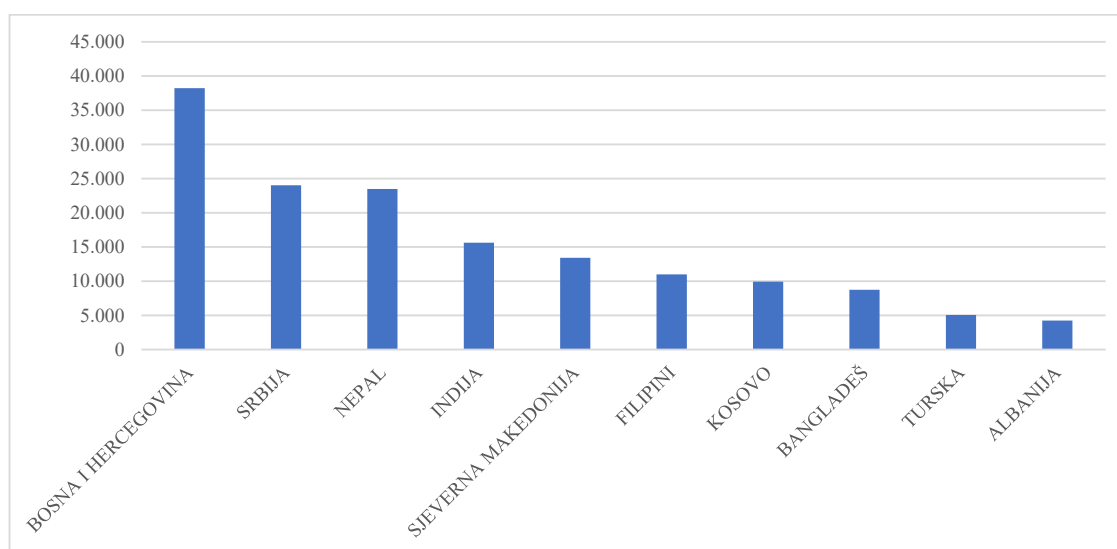
Hornstein Tomić i Taylor (2018) ističu kako je u obrazovnom sustavu Republike Hrvatske potrebna implementacija promjena i revitalizacija s fokusom na modernizaciju te smatraju kako obrazovni sustav nije prilagođen potrebama na tržištu rada. Jedan od pokazatelja koji potkrjepljuju tu tvrdnju je veća orijentiranost mladih prema društvenim znanostima u odnosu na četiri, tzv. STEM (*engl. science, technology, engineering and mathematics*) područja koje se odnose na prirodne znanosti, informatiku, inženjerstvo i matematiku. Prema Obadić i Viljevac (2023) za uspješno funkcioniranje tržišta rada te zadovoljavajuću ponudu radne snage nužan je dobar obrazovni sustav koji će uskladiti postojeću obrazovnu strukturu s potrebama za radnom snagom na tržištu Europske unije. Važnost kvalitetnog obrazovnog sustava pogotovo je došao do izražaja tijekom pandemije COVID-19 koji je pokazao kako osobe s visokim obrazovanjem mogu znatno lakše zadržati posao u kriznim situacijama u odnosu na niskokvalificirane radnike.

Hrvatsko tržište rada često je predmet kritike od strane znanstvene pa i šire javnosti zbog velikog udjela rada „na crno“ što doprinosi razvoju sive ekonomije. Naime, u privatnom sektoru velik je udio neprijavljenih radnika čime poslodavci nastoje izbjeći plaćanje poreza i doprinosa za svoje radnike što dovodi do znatnog gubitka poreznih prihoda države, smanjenja sigurnosti i kvalitete rada te nejednake konkurencije u kojoj profitiraju poslodavci čiji se radnici nalaze u sivoj zoni. Međutim, u razdoblju od 2013. do 2019. godine dolazi do smanjenja radnika koji se nalaze „u ilegali“ što pokazuje značajan napredak (European Labour Authority, 2023).

2.2. Uvoz stranih radnika iz trećih zemalja

Strani radnici dio su tržišta rada Republike Hrvatske koji čine značajan udio u djelatnostima poput graditeljstva, industrije te turizma i ugostiteljstva, a koje se smatraju pokretačima hrvatskog gospodarstva. Butković, Samardžija i Rukavina (2022) navode da Republika Hrvatska sve više ovisi o stranim radnicima iz trećih zemalja koji uglavnom obavljaju poslove za koje nije potreban visok stupanj obrazovanja niti značajne kvalifikacije. Većina stranih radnika dolazi iz područja jugoistočne Europe, odnosno susjednih zemalja, kao što su Bosna i Hercegovina te Srbija. U posljednje vrijeme dolazi do sve većeg priljeva stranih radnika s azijskog kontinenta iz zemalja kao što su Nepal, Filipini, Bangladeš te Indija. Ističe se kako je radna snaga iz navedenih dalekih istočnih zemalja spremna obavljati određene poslove po nižim cijenama rada te često borave u lošijim uvjetima od domaćeg stanovništva. Strani radnici iz dalekoistočnih zemalja predstavljaju adekvatno rješenje domaćim poduzetnicima i poduzećima javnog sektora prilikom popunjavanja radnih mjesta.

Grafikon 1. Zemlje prema državljanima kojima su izdane dozvole za boravak i rad u 2023.

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova, 2023, obrada autora

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova (2023) može se uočiti da je najviše dozvola za boravak i rad u 2023. godini izdano državljanima Bosne i Hercegovine (38.236 dozvola), Srbije (24.028) i Sjeverne Makedonije (13.412) što odražava povezanost između zemalja jugoistočne Europe koja je i dalje postojana. Iako je radnicima iz prethodno navedenih zemalja lakša asimilacija u hrvatsko društvo, sve je veći utjecaj stranih radnika iz zemalja kao što su Nepal (23.493), Indija (15.627), Filipini (10.999 dozvola) i ostali, što znači da Republika Hrvatska postaje sve atraktivnija zemlja za rad mnogim stanovnicima drugih kontinenata. Unatoč navedenom, proces integracije imigranata u hrvatsko društvo nije zadovoljavajuće, a najbolji pokazatelj je MIPEX, indeks koji

predstavlja mjeru integracije migranata koji je u Republici Hrvatskoj postigao uspjeh 39 od mogućih 100 bodova. Indeks pokazuje kako su imigranti zapostavljeni u političkoj angažiranosti te otežano stječu državljanstvo, dok se napravio mali pomak u odnosu na diskriminaciju i zapošljavanje. Podaci pokazuju kako imigranti uživaju osnovna prava, no nemaju jednake mogućnosti kao i domaće stanovništvo što je karakteristično i za ostale zemlje srednje i istočne Europe (MIPEX, 2020). Lalić Novak i Giljević (2019) ističu da je Republika Hrvatska ulaskom u Europsku uniju intenzivirala napore uložene u integraciju migranata u društvo, no i dalje postoje brojni problemi s kojima se susreće, a koji se mogu pripisati nekvalificiranosti radnika što stvara potrebu za daljnjim razvojem u tom području.

3. Utjecaj stranih radnika na građevinski sektor u Republici Hrvatskoj

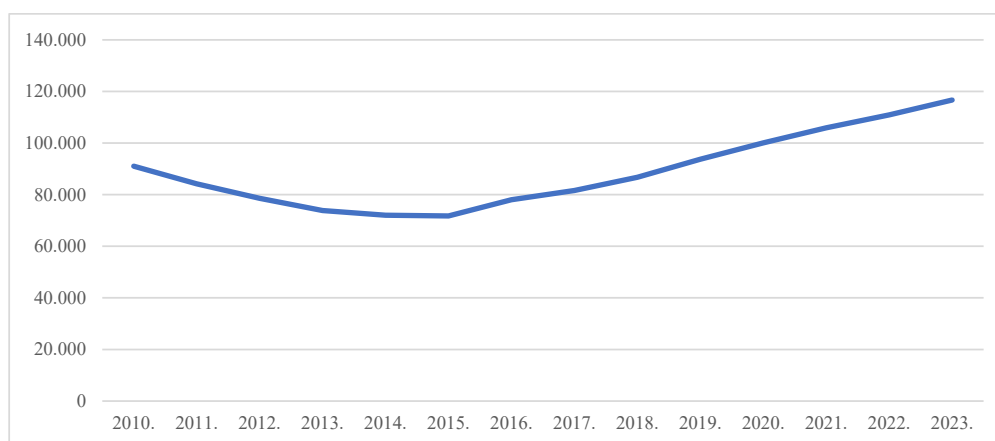
3.1. Okolnosti u građevinskom sektoru

Građevinski sektor od ključne je važnosti za Republiku Hrvatsku budući da predstavlja jedan od najvećih pokretača gospodarskog rasta i razvoja. Utjecaj građevinarstva na tržište rada vidljivo je kroz radna mjesta koje kreira direktno i indirektno. Direktno na način da sektor zapošljava visokokvalificirane i niskokvalificirane radnike koji obavljaju konvencionalne poslove, kao što su, primjerice, građevinski inženjeri, arhitekti, montažeri te stručnjaci za elektrotehniku. S druge strane, indirektno putem kreiranja dodatnih radnih mjesta u industrijama koje su povezane s građevinarstvom, a uključuju različite vrste dobavljača materijala i opreme, osiguravatelja, pravnih konzultanata, kreditnih institucija i slično.

Škuflić, Mlinarić i Družić (2018) opisuju globalnu građevinsku industriju kao diverzificirano i rastuće tržište s izraženom konkurencijom te brojnim rizicima, a građevinski sektor u Republici Hrvatskoj kao djelomično nestabilnu i dinamičnu industriju koja ovisi o globalnim procesima i aktivnostima na međunarodnom tržištu. Iako je građevinarstvo danas dinamična, konkurentna i inovativna djelatnost, u prijašnjem razdoblju ono je prolazilo mnoge krize te pretrpjelo neuspjehe. Stoga, važno je istaknuti pronalazak kvalitetne tržišne niše, ulazak na planirana tržišna područja, uspješno upravljanje rizicima i međunarodnu suradnju kao određene procese kojima je moguće povećati konkurentnost na europskom i globalnom tržištu.

Prema Državnom zavodu za statistiku (2024a) u razdoblju nakon 2015. godine dolazi do kontinuiranog rasta broja zaposlenih u građevinskom sektoru što se vidi i na sljedećem grafikonu.

Grafikon 2. Broj zaposlenih u građevinarstvu za razdoblje 2010. – 2023.

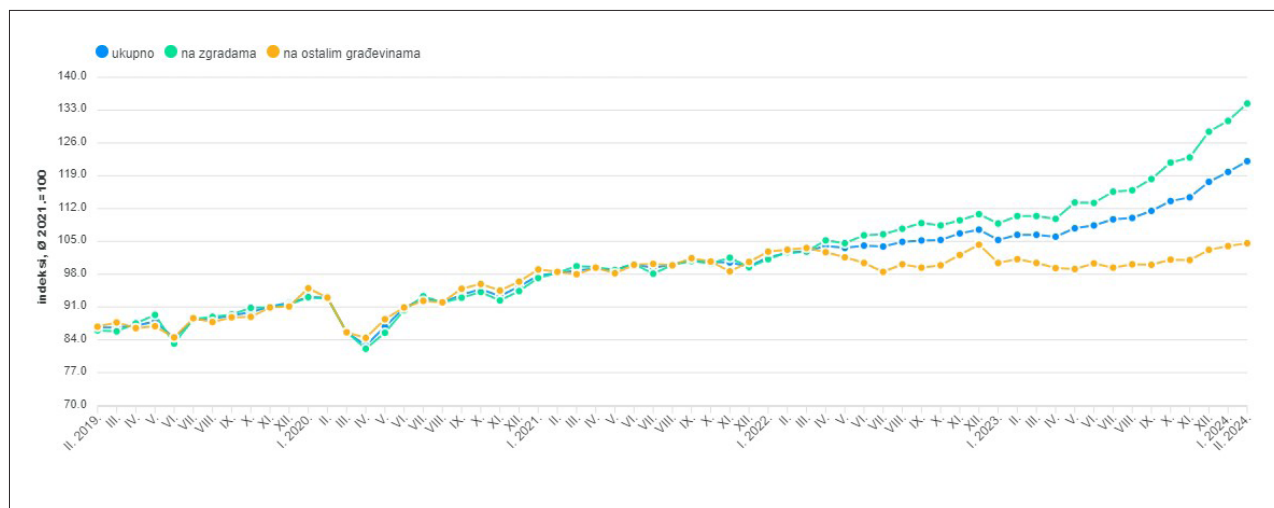

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024, obrada autora

Posljednjih pet godina građevinski sektor pokazuje porast aktivnosti koja se odnosi na izgradnju i radove na zgradama i ostalim građevinama kao rezultat povećanog broja građevinskih projekata. Navedeno je prezentirano na sljedećem grafikonu koji prikazuje trend rasta građevinskih aktivnosti u razdoblju od veljače 2019. godine do veljače 2024. godine (Državni zavod za statistiku, 2024b).

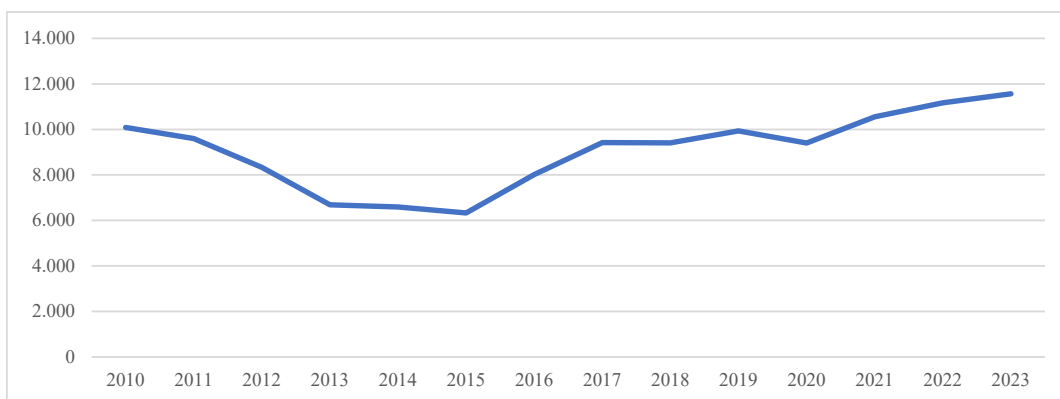
Grafikon 3. Indeksi volumena radova u građevinskom sektoru

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024

Unatoč globalnoj COVID-19 pandemiji te posljedično krizi koja je uzdrmala svijet, na grafikonu se uočava kako građevinarstvo u Republici Hrvatskoj gotovo pa nije ni osjetilo krizu, već nakon blagog pada aktivnosti u prvom tromjesečju 2020. godine ponovno doživljava pozitivan trend rasta. Također se može jasno iščitati osjetljivost i varijacije indeksa obujma radova u građevini zbog sezonskih utjecaja gdje je vidljiv blagi pad aktivnosti u zimskim mjesecima, a povećani obujam tijekom ljetnih mjeseci zbog širokog opsega rada na otvorenom. Važno je naglasiti kako radovi na ostalim građevinama u odnosu na radove na zgradama nakon prvog tromjesečja 2022. godine počinju odstupati, stoga je moguće zaključiti kako su doživjeli sporiji rast. Kako bi se održao dugoročni rast i pozitivan trend ukupnih radova u građevinarstvu, potrebno je aktivno pratiti situaciju na lokalnom i globalnom tržištu, prilagođavati se promjenama i održati kvalitetu usluga. Han i suradnici (2010) istražuju procese na međunarodnim građevinskim tržištima i uspješnost građevinskih poduzeća te smatraju kako je ključno da poduzeća moderniziraju svoja postrojenja, budu spremna proširiti svoje poslovanje na nova tržišta i proširiti svoje djelatnosti tako da ponude još širi spektar usluga, kao što su primjerice dizajn i nabava. Modernizacija i uvođenje održivih procesa i strategija ključni su u suvremenom građevinarstvu, prema tome hrvatska građevinska poduzeća mora implementirati navedeno kako bi građevinski sektor nastavio rasti.

Broj građevinskih dozvola izdanih od strane javnih institucija u Republici Hrvatskoj pokazatelji su aktivnosti i uspješnosti gospodarskog sektora (Državni zavod za statistiku, 2024c). Sljedeći grafikon prikazuje trendove u vremenskom razdoblju od 2010. do 2023. godine.

Grafikon 4. Broj izdanih građevinskih dozvola za razdoblje od 2010. do 2023. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024, obrada autora

U razdoblju od 2010. do 2015. godine vidljiv je kontinuirani pad broja izdanih građevinskih dozvola kao posljedica globalne financijske krize započele u 2008. godini koja je rezultirala smanjenjem investicija. Navedeni period predstavlja razdoblje manje aktivnosti u građevinarstvu, no trend se mijenja nakon oporavka gospodarstva. Moguće je zaključiti kako se od 2015. do 2023. godine odražava opći trend rasta te povećanje investicijskih aktivnosti na temelju povećanja broja izdanih građevinskih dozvola. Porast broja izdanih građevinskih dozvola u navedenom razdoblju usko je povezan s porastom broja zaposlenih u građevinskom sektoru. Važno je napomenuti blago odstupanje u 2020. godini kao posljedicu krize izazvane pandemijom COVID-19, no građevinski sektor ekspresno se oporavio, a naredne godine donose razdoblje stabilnosti i rasta broja izdanih građevinskih dozvola. Očekuje se da će se pozitivne projekcije ostvariti i u budućnosti.

Obujam građevinskih radova i broj izdanih građevinskih dozvola utječu na domaće tržište rada u određenim segmentima. Primjerice, navedeno jasno pokazuje kako obje stavke kontinuirano rastu posljednjih godina što rezultira povećanim građevinskim radovima, projektima i većom potražnjom za radnom snagom. Deficit radne snage u građevinskom sektoru u Republici Hrvatskoj nastoji se nadoknaditi radnicima iz inozemstva. U prethodna dva desetljeća strani radnici u građevinarstvu uglavnom su bili iz zemalja regije, no posljednjih se godina deficit nastoji eliminirati s radnicima iz dalekoistočnih zemalja.

3.2. Zapošljavanje stranih radnika u građevinarstvu

Deficit radne snage koji je postojao u situacijama ekspanzije hrvatskog gospodarstva na tržištu rada Republike Hrvatske najčešće se nadoknađivao uvozom stranih radnika. Sljedeća tablica prikazuje izdane dozvole za boravak i rad u 2023. godini; jasno se uočava da je građevinski sektor u prethodnoj godini imao najviše poteškoća s deficitom radne snage, budući da je izdano čak gotovo 70.000 dozvola za radnike iz zemalja trećeg svijeta.

Tablica 2. Izdane dozvole za boravak i rad za 2023. godinu

Djelatnosti	Broj dozvola
Graditeljstvo	68.912
Ugostiteljstvo i turizam	45.868
Industrija	24.034
Promet i veze	11.497
Trgovina	5.126
TOP 5 djelatnosti	155.437
Ukupno	172.499

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova, 2023, obrada autora

Ukupan broj izdanih dozvola za boravak i rad u 2023. godini iznosi preko 170.000, a najveći broj dozvola izdan je za djelatnosti graditeljstvo, slijedi ugostiteljstvo i turizam, industrija, promet i veze te trgovina. Broj izdanih dozvola od gotovo 70.000 u graditeljstvu jasno odražava povećanu aktivnost u toj djelatnosti, ali također pokazuje kolika je potreba za stranim radnicima u tom području značajna. Ugostiteljstvo i turizam očekivano ima visok broj izdanih dozvola, pogotovo zbog sezonskog karaktera obavljanja djelatnosti. Prema vrstama dozvola, najviše je izdano onih koje se odnose na nova radna mjesta, odnosno za novo zapošljavanje čiji je broj iznosio gotovo 113.000. Nešto manje otpalo je na produljenje dozvola, oko 40.000, dok je najmanji broj dozvola izdano za sezonske radnike, njih preko 18.000, uglavnom izdanih za radnike iz sektora turizma i ugostiteljstva (Ministarstvo Unutarnjih poslova, 2023).

Deficit radne snage predstavlja izniman problem za poslodavce koji se nalaze u nezavidnoj situaciji u kojoj su prisiljeni povećati plaće domaćem stanovništvu kako bi potaknuli zapošljavanje i interes za bavljenje građevinom ili ponudili inovativna rješenja na tržištu kojima bi povećali produktivnost i istaknuli se u odnosu na konkurenciju. Alternativa poslodavcima je zapošljavanje stranih radnika koje također nije adekvatno rješenje, budući da strani radnici vrlo često predstavljaju skuplju opciju od domaćeg stanovništva. Naime, stranim radnicima zakonski je nužno osigurati adekvatne uvjete za život poput odgovarajuće plaće i smještaja, a treba uzeti u obzir i jezične barijere koje mogu predstavljati problem za domaće zaposlenike i rezultirati nemogućnošću postizanja konsenzusa na radnom mjestu, što je za građevinski sektor, u kojem je komunikacija bitan aspekt, negativna karakteristika. Nije zanemariv niti gubitak vremena koji otpada na birokratske, odnosno administrativne poslove i procedure koje je važno obaviti kako bi stranim radnicima bila odobrena dozvola za rad.

Hrvatski zavod za zapošljavanje (2023) objavio je listu deficitarnih zanimanja za koje nije obvezan provoditi analizu tržišta rada na temelju zahtjeva poduzetnika ili poduzeća o uvozu radne snage iz trećeg svijeta. Uz karakteristična deficitarna zanimanja koja pripadaju području sekundarnog i tercijarnog sektora na vrhu liste nalaze se zanimanja iz područja građevinarstva.

Nakon što je 2020. godine promijenjen Zakon o strancima (Narodne novine br. 133/20., 114/22. i 151/22.), dolazi do ukidanja sustava kvota koji se prestao primjenjivati. Posljednjih je godina uvedena praksa u kojoj poduzetnik mora zatražiti odobrenje od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za uvoz određenog stranog radnika kojeg namjerava zaposliti u poduzeću. Ako Hrvatski zavod za zapošljavanje prihvati zahtjev, ono izdaje dozvolu za boravak i rad pomoću koje je strani radnik na korak bliže zapošljavanju u Republici Hrvatskoj kod željenog poslodavca. Sljedeća tablica prikazuje 15 poslova za koje je izdano najviše odobrenja za boravak i rad stranih radnika od strane navedene institucije otkad su ukinute kvote (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2024a).

Tablica 3. Najtraženiji poslovi za koje je izdano pozitivno mišljenje HZZ-a za razdoblje od 2021. do 2023. godine

Zanimanje	Broj radnika
radnik/radnica visokogradnje	33.234
zidar/zidarica	22.145
konobar/konobarica	18.443
radnik/radnica niskogradnje	16.277
pomoćni kuhar/pomoćna kuharica	14.858
kuhar/kuharica	14.655
tesar/tesarica	14.526
čistač/čistačica	11.249
sobar/sobarica	9.926

Zanimanje	Broj radnika
zavarivač/zavarivačica	9.757
pomoćni konobar/pomoćna konobarica	9.092
armirač/armiračica	8.602
fasader/fasaderka	8.451
bravar/bravarica	8.115
elektroinstalater/elektroinstalaterka	7.263

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2024, obrada autora

Podaci iz tablice sugeriraju kako je gotovo pola zanimanja povezano s poslovima koji su ključni u izvršavanju građevinskih projekata, odnosno poslova koji su povezani s građevinarstvom. Za razdoblje od 2021. do 2023. godine najviše je pozitivnih mišljenja izdano za zanimanje radnika/radnice visokogradnje koje uključuje rad na stambenim i poslovnim objektima u gradovima te poslova zidara/zidarice koji se odnose na radnje povezane s izgradnjom različitih konstrukcija pritom koristeći odgovarajuće materijale. Osim klasičnih građevinskih poslova, primjetan je i deficit poslova tehničkih djelatnosti, kao što su zavarivač/zavarivačica i elektroinstalater/elektroinstalaterka koji indirektno utječu na građevinarstvo, budući da su važni u izgradnji i sprječavanju propadanja objekata koji su produkt građevinske djelatnosti. Zaključuje se da postoji izrazito visok nedostatak ljudi sposobnih za obavljanje poslova građevinske i povezanih djelatnosti što predstavlja problem na domaćem tržištu rada za poduzeća i investitore koji takvu prepreku nastoje neutralizirati uvozom radnika iz trećih zemalja. Jedan od aspekata koji utječe na nedostatak radne snage za obavljanje poslova je bruto plaća koja je ispodprosječna, a što izaziva odbojnost domaćeg stanovništva te privlači inozemne radnike koji dolaze iz matičnih zemalja u kojima je životni standard puno niži.

Horvat (2021) je na temelju intervjua s poduzećima iz određenih djelatnosti, uključujući i one iz građevinskog sektora, proveo istraživanje o utjecaju stranih radnika na području varaždinske županije u kojoj je zabilježen porast uvoza radne snage prethodnih godina kako bi se nadoknadio deficit na domaćem tržištu rada. Istraživanje zaključuje da strani radnici kvalitetno obavljaju posao i zadovoljavaju postavljene norme, a poteškoće koje se najčešće vezuju uz obavljanje posla, jezičnu barijeru i lokalnu kulturu nastoje se otkloniti pomoću zaposlenika koji posjeduju znanje engleskog jezika te različitim internim radionicama i dodatnom izobrazbom. Autor ističe i kako bi nedostatak radnika u određenim poduzećima u varaždinskoj županiji rezultirao njihovim gašenjem u slučaju da nisu zaposleni strani radnici. Primjer zapošljavanja stranih radnika u varaždinskoj županiji ilustrira koliko su oni integrirani u građevinski sektor i poslove povezane s građevinarstvom.

Granić (2023) je provela anketno istraživanje u kojem su ispitivani stavovi i razmišljanja radnika trećih zemalja zaposlenih u građevinskom sektoru u Republici Hrvatskoj. Većinski broj ispitanika izjavio je kako nije imao prethodnog iskustva u obavljanju građevinskih poslova i da su se odlučili na zapošljavanje u hrvatskim poduzećima prvenstveno zbog financijske koristi, odnosno plaće koja je znatno veća od onih u njihovoj matičnoj zemlji. Također, većina ima završeno samo srednjoškolsko obrazovanje koje nije povezano s građevinarstvom što ih čini poprilično nekvalificiranima i dovodi do ustaljene prakse da su strani radnici prvo zaposleni kao pomoćni radnici, a potom se specijaliziraju u obavljanju određenog posla. Dok za radnike iz susjednih zemalja nečlanica Europske unije jezična barijera nije problem, za one iz ostalih zemalja ona predstavlja veliku poteškoću, pogotovo kada je riječ o profesionalnim terminima što dovodi do poteškoća u komunikaciji s kolegama i usporava obavljanje posla. Većina stranih radnika najčešće se izjašnjava kako ima puno bolji odnos s upraviteljima u odnosu na kolege te su relativno zadovoljni uvjetima i životom u Republici Hrvatskoj, iako je posao dugotrajan i fizički vrlo iscrpljujući.

Marović (2023) je također proveo empirijsko istraživanje u kojem je intervjuirao poduzetnike i menadžere koji zapošljavaju strane radnike uključujući i četiri kompanije iz građevinskog sektora. Poduzeća koja zapošljavaju strane radnike najčešće dolaze do kontakta s njima putem posredničkih agencija za uvoz radnika ili izravnim kontaktom ako su u pitanju radnici iz zemalja, kao što su BiH ili Srbija. Navedeno je kako su podijeljena mišljenja između poduzeća oko entuzijazma i zainteresiranosti za rad stranih radnika, no uglavnom je svima primarna financijska korist, a rad u Republici Hrvatskoj najčešće gledaju kao privremenu fazu i stanicu prema razvijenim zemljama u kojima je moguće više zaraditi. Poduzeća uglavnom plaćaju jednako domaće i inozemne radnike osim u određenim situacijama kada su razlike u vještinama i sposobnosti obavljanja određenih poslova jasno vidljive, dok su povlastice minimalne.

Na temelju navedenih istraživanja moguće je zaključiti kako se strani radnici u građevinskom sektoru u Republici Hrvatskoj najčešće suočavaju s problemima koji se odnose na operativni dio poslovnog procesa, budući da nisu stručni u obavljanju građevinskih radova i potreban im je određeni period kako bi se prilagodili radnom mjestu. Većina ih je motivirana isključivo zaradom koju potom djelomično troše, a većinski dio šalju vlastitoj obitelji u zemlju iz koje potječu. Ako se praksa zapošljavanja stranih radnika nastavi i intenzivira, navedena činjenica može predstavljati problem za hrvatsku državu, jer dolazi do odljeva kapitala i smanjenja domaće potrošnje. Osim toga, strani radnici iz dalekih zemalja imaju tendenciju odlaska u razvijene zemlje zapadne Europe. Stoga je važno da zemlja ne razvije ovisnost o stranim radnicima u sektorima kao što je građevinarstvo. Država se mora usmjeriti ka informiranju i poticanju domaće radne snage na tržištu na bavljenje poslovima u građevinskom sektoru kroz efektivne politike koje uključuju poboljšanje uvjeta i plaća za radnike u navedenom sektoru.

S druge strane, česte su kritike na račun zapošljavanja stranih radnika zbog pretpostavke da umanjuju cijenu rada domaćeg stanovništva, pogotovo u deficitarnim poslovima, no mišljenja su polarizirana te nije u potpunosti postignut konsenzus oko navedenog. Abdul-Rahman i suradnici (2012) su okarakterizirali građevinski sektor u Maleziji izrazito problematičnim budući da preko dvije trećine zaposlenih čine strani radnici koji su niskokvalificirani i najčešće spremni prihvatiti niske plaće i slabije radne uvjete što, prema mišljenju autora, dovodi do indirektnog utjecaja na smanjenje plaća lokalnog stanovništva i odbojnosti prema poslovima u građevinarstvu. Zanimljivo je istraživanje utjecaja stranih radnika na plaće domaćeg stanovništva u različitim djelatnostima u Izraelu koje su proveli Kimhi i Hanuka-Taflia (2020). U tom istraživanju su potvrdili hipotezu da će uvoz inozemnih radnika imati negativan utjecaj i smanjiti cijenu rada domaćih radnika koji su niskokvalificirani, dok će povećati plaće visokokvalificiranih radnika. Vakulenko i Leukhin (2017) smatraju kako inozemni radnici u Rusiji, koji su najčešće zaposleni u građevinarstvu, gotovo pa i nemaju utjecaj na plaće domaćeg stanovništva te kako je diskriminacijski jaz konstantan. U slučaju Republike Hrvatske uvoz radne snage iz trećih zemalja i njihovo zapošljavanje u građevinarstvu imalo je povoljan ishod koji se odrazio kroz povećanje cijene rada kvalificiranih zaposlenika (Granić, 2023). Iz navedenog je moguće zaključiti kako ne postoji suglasje oko razmatranog učinka, budući da ovisi o različitim faktorima, kao što su sektori u kojem su strani radnici zaposleni, njihovoj stručnoj spremi, a važno je uzeti u obzir i specifičnosti i karakteristike pojedine zemlje. Sveobuhvatnija istraživanja utjecaja radnika iz trećih zemalja na plaće domaćeg stanovništva, pogotovo za Republiku Hrvatsku, doprinijele bi boljem razumijevanju navedenog utjecaja te donošenju adekvatnih politika koje ne bi rezultirale negativnim posljedicama za domicilno stanovništvo.

3.3. Prednosti i nedostaci uvoza stranih radnika na građevinski sektor

Uvoz stranih radnika u Republici Hrvatskoj posljednjih je godina vrlo primamljivo rješenje za poduzetnike te je kao takvo predmet brojnih kontroverzi i rasprava dvije suprotstavljene skupine.

S jedne strane nalaze se poslodavci, vladine agencije i sami strani radnici koji dobrovoljno dolaze raditi kako bi poboljšali vlastitu financijsku situaciju te stekli nova iskustva i vještine, dok su s druge strane glasni skeptici koji vjeruju kako uvoz stranih radnika ima negativan utjecaj na lokalno stanovništvo te nepovoljne dugoročne posljedice.

Najvažniji razlog zbog kojeg se državna administracija odlučila na ukidanje sustava kvota i deregulacija u postupku odobrenja dozvole za boravak i rad radnika trećih zemalja je nadoknađivanje nedostatka interesa domaće radne snage za zapošljavanjem u radno intenzivnim djelatnostima poput građevinarstva. Nedostatak radne snage u takvim djelatnostima zasigurno bi rezultirao stagnacijom ili pak padom gospodarskih aktivnosti što bi se posljedično odrazilo na smanjene prihode od poreza pa tako i državne izdatke. Također, s vremenom bi rezultiralo padom investicija i potrošnje te brojnim socijalnim problemima. Stoga, nedostatak radne snage predstavlja plodno tlo za negativne posljedice koje bi umanjile životni standard. Odgovarajući uvjeti na domaćem tržištu rada mogu privući mlade i obrazovane ljude iz zemalja u razvoju. No, s druge strane, to uglavnom nije bio slučaj, budući većina imigranata koji dolaze u Republiku Hrvatsku niskokvalificirani te su uglavnom prethodno radili poslove s niskim naknadama za koje nije potreban visok stupanj obrazovanja. Potencijalno poboljšanje uvjeta na domaćem tržištu rada može rezultirati većim priljevom inozemne radne snage koja je kvalitetna i visokokvalificirana te posjeduje kapacitete za prijenos znanja i vještina na domaću radnu snagu i stanovništvo. Kvalitetna radna snaga je osnova za povećanje produktivnosti i efikasnosti radne snage te porast konkurentnosti na međunarodnom, globalnom tržištu. Također, uvoz stranih radnika omogućava razvijanje suradnje i kvalitetnog odnosa između zemalja kroz uspostavljanje novih trgovinskih veza, poticanje međusobnih investicija i koordinacije. Pozitivan primjer međunarodne suradnje dogodio se 2019. godine kada je sklopljen ugovor s kineskom kompanijom CRBC specijaliziranom za izgradnju cesta, mostova i željeznica te kada su većinski strani radnici iz Kine sudjelovali u građevinskom projektu izgradnje Pelješkog mosta (Butković, Samardžija i Rukavina, 2022). Navedena suradnja rezultirala je izgradnjom suvremenog mosta koji je spojio jug s ostatkom Republike Hrvatske te na taj način dao znatan obol razvoju prometne infrastrukture i omogućio efikasnije kretanje roba i usluga. Isto tako, kao pozitivna karakteristika mogu se navesti istraživanja prema kojima uvoz stranih radnika dovodi do smanjenja stope ozljeda među domaćim stanovništvom što dovodi do manjih izdataka za zdravstvenu zaštitu (Giuntella et al., 2019).

Prekomjeran uvoz niskokvalificiranih radnika iz trećih zemalja može izazvati gotovo pa i katastrofalne posljedice za određene sektore unutar gospodarstva ako oni razviju ovisnost o uvozu radne snage, kao što je to slučaj u Maleziji. Ako građevinski sektor u budućnosti postane ovisan o vanjskim čimbenicima poput uvoza stranih radnika, on postaje izrazito ranjiv, budući da određena promjena u imigracijskoj politici ili globalna kriza potencijalno dovodi do nestabilnosti. Nekvalificirana inozemna radna snaga ne predstavlja adekvatno rješenje za deficit radne snage u građevinskom sektoru u Republici Hrvatskoj, jer nekvalificiranost dovodi do manje produktivnosti prilikom izvršavanja građevinskih projekata što dovodi do povećanja troškova. Agenbag i Amoah (2021) proveli su istraživanje o utjecaju korištenja građevinske tehnološke opreme na građevinske radnike u Južnoafričkoj Republici tako da su poslali upitnike ekspertima iz građevinske industrije, a do zaključaka su došli analizirajući povratne informacije. U istraživanju je naglašeno kako su radnici u Južnoafričkoj Republici većinom neiskusni u obavljanju građevinskih poslova, a poslodavci su ih prisiljeni zaposliti zbog nedostatka kvalificiranih radnika što se odražava kroz kvalitetu obavljenog posla koje nije u skladu sa standardima. Generalni zaključak istraživanja pokazuje da bi upotreba moderne tehnologije u obavljanju građevinskih poslova povećala efikasnost i kvalitetu radova te se kao takva nameće kao razumno rješenje kojem treba težiti. Također, važno je uzeti u obzir skeptičnost domicilnog stanovništva. Gregurović, Kuti i Župarić-Iljić (2016) navode da pojedinci, koji su manje

obrazovani te konzervativnih svjetonazora, najčešće ne podržavaju uvoz stranih radnika kao rješenje manjka radne snage na tržištu rada, dok pojedinci liberalnih stavova oko tog pitanja uglavnom nemaju problem te su pozitivno reagirali na ovakvo rješenje. Većina stanovništva sklonija je rješenju uvoza radne snage iz susjednih zemalja zbog kulturoloških sličnosti i veće mogućnosti asimilacije. Uvoz radnika iz dalekih zemalja koji njeguju različite kulture vrlo je kontroverzan zbog straha domaćeg stanovništva od gubitka poslova, demografskih promjena i potencijalnog smanjenja sigurnosti.

Prilikom određivanja politika i donošenja prosudbi važno je uzeti u obzir mnoge prednosti koje uključuje uvoz stranih radnika, no neophodno je pažljivo razmotriti i implikacije koje takav postupak ima na domaće tržište rada i sektore koji se susreću s deficitom radne snage.

4. Zaključak

Republika Hrvatska je posljednjih godina postala zemlja koja nastoji nadoknaditi deficit radnika na tržištu rada uvozom stranih radnika iz trećih zemalja. Navedeno predstavlja potencijalno rješenje koje dovodi do povećane gospodarske aktivnosti i razvoja djelatnosti poput graditeljstva, turizma, trgovine, industrije i sličnih djelatnosti u kojima je vidljiv velik utjecaj stranih radnika. Ključno je pažljivo promatrati proces zapošljavanja i utjecaj inozemnih radnika na domaće tržište rada kako se navedeni postupak ne bi negativno odrazio na lokalno stanovništvo putem potencijalnog zauzimanja radnih mjesta i snižavanja cijene rada. Osim toga, potrebno je naglasiti kako stvaranje ovisnosti određenih djelatnosti o stranim radnicima može imati nepovoljne posljedice u slučajevima gospodarskih kriza ili društvenih promjena.

Među poslodavcima prevladava mišljenje kako su strani radnici adekvatan odgovor na deficit radne snage na domaćem tržištu rada. Važno je istaknuti kako su oni najčešće niskokvalificirani te gotovo pa i nemaju iskustva u prethodnom obavljanju poslova kojima se bave po dolasku u Republiku Hrvatsku. Poslodavci također naglašavaju kako je jezična barijera stranaca koji dolaze iz udaljenijih zemalja često čimbenik koji predstavlja poteškoće u komunikaciji s domaćim zaposlenicima. Unatoč određenim nedostacima, istraživanja pokazuju kako strani radnici trenutno popunjavaju slobodna radna mjesta na domaćem tržištu rada na zadovoljavajući način te kako ne istiskuju domaću radnu snagu. Nadnice u sektorima s manjkom radne snage su stabilne i nemaju padajući trend, a poslodavci najčešće jednako plaćaju domaću i inozemnu radnu snagu, stoga nije moguće zaključiti kako je došlo do pogoršanja uvjeta rada na tržištu rada.

Važno je uzeti u obzir nedovoljan broj istraživanja o ovoj temi i regionalnu ograničenost što dovodi do nemogućnosti donošenja zaključaka sa sigurnošću, već su mišljenja često podijeljena oko krucijalnih pitanja. Razlog tomu je relativno malen broj stranih radnika koji su dolazili u Republiku Hrvatsku, a koji su potjecali iz susjednih zemalja, odnosno zemalja jugoistočne Europe tako da je i njihova integracija bila vrlo uspješna. Vidljivo je kako je posljednjih godina prisutan velik broj stranih radnika iz dalekoistočnih zemalja, poput Nepala, Indije i Filipina. Stoga je potrebno redovito pratiti i analizirati trendove povezane sa zapošljavanjem stranih radnika. Utjecaj na plaće domaćeg stanovništva i projekcije uvoza stranih radnika u budućnosti zasigurno su teme koje je potrebno detaljnije obraditi kako bi poslodavci i radna snaga bili svjesni što mogu očekivati te kako savladati negativne posljedice, a zadržati one pozitivne. Kreiranje novih migracijskih strategija predstavlja osnovu za prikladno suočavanje s promjenama koje donosi budućnost, kao i važan aspekt po pitanju sigurnosti i kontrole granica kako se ne bi ugrozilo domaće stanovništvo na bilo koji način. Isto tako, poželjno je povećati integraciju stranih radnika kroz različite državne politike kako bi se povećala produktivnost rada i postigla društvena kohezija koja počiva na međusobnom poštovanju.

U analizi utjecaja stranih radnika na tržište rada u Republici Hrvatskoj, rezultati istraživanja pokazuju određene pozitivne, ali i negativne strane uvoza stranih radnika. Prednosti uvoza stranih radnika očituje se, prije svega, u nadoknađivanju nedostatka interesa domaće radne snage što posljedično dovodi do povećane gospodarske aktivnosti i razvoja. Isto tako, uvoz stranih radnika omogućava razvijanje suradnje i kvalitetnog odnosa među državama kroz uspostavljanje novih trgovinskih veza te poticanje međusobnih investicija. S druge strane, prekomjeran uvoz niskokvalificiranih stranih radnika predstavlja potencijalno ozbiljan problem, odnosno nedostatak za domaće gospodarstvo zbog pretjerane ovisnosti o inozemnoj radnoj snazi, manjoj produktivnosti, utjecaja na plaće domaćih radnika, konkurenciji u specifičnim industrijama s kojima se susreće zemlja uvoznik stranih radnika te, također, mogućih kulturoloških prepreka i jezičnih barijera stranaca.

Jasno je kako se domaće tržište rada suočava s deficitom radne snage te je stoga nužno pratiti trendove povezane s uvozom stranih radnika. Važno je istaknuti prednosti koje Republika Hrvatska ima kako bi se potaknuo dolazak kvalitetne i obrazovane radne snage. Iako se uvoz stranih radnika čini kao najjednostavnije i primamljivo rješenje, ne smije se zanemariti domicilno stanovništvo.

Ovaj je rad u potpunosti podržalo / djelomično podržalo Sveučilište u Rijeci, Hrvatska u sklopu projekta „Učinci religije na ekonomsku aktivnost i društvo“ (šifra projekta: uniri-iskusni-drustv-23-246) i projekta “Traditional and innovative aspects of safety net elements in financial and banking stability” (šifra projekta: ZIP-UNIRI-2023-12).

5. Popis literature

1. Abdul-Rahman, H., Wang, C., Wood, L.C., Low, S.F. (2012) Negative impact induced by foreign workers: Evidence in Malaysian construction sector. *Habitat International*, vol. 36, br. 4, str. 433-443.
2. Agenbag, H., Amoah, C. (2021) The impact of modern construction technology on the workforce in the construction industry. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, vol. 654, br. 1.
3. Akrap, A. (2015) Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051. *Bogoslovska smotra*, vol. 85, br. 3, str. 855-868.
4. Božić, S., Kuzmanović, B., Barada, V. (2013) Strani radnici u Hrvatskoj: porijeklo, status, orijentacije. *Migracijske i etničke teme*, vol. 29, br. 3, str. 367-404.
<https://doi.org/10.11567/met.29.3.3>
5. Božiković, N. (2021) Tržište rada u Europskoj Uniji i Republici Hrvatskoj. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 42, br. 1, str. 91-109. <https://doi.org/10.30925/zpfsr.42.1.5>
6. Butković, H., Samardžija, V., Rukavina, I. (2022) *Strani radnici u Hrvatskoj: Izazovi i mogućnosti za gospodarski i društveni razvoj*. Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb.
7. Državni zavod za statistiku (2024a) *Zaposlenost - administrativni izvori na dan: 25.4.2024.* (podatkovni dokument), <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/trziste-rada/zaposlenost-administrativni-izvori/>
8. Državni zavod za statistiku (2024b) *Indeksi građevinskih radova u veljači 2024. – privremeni podaci na dan 25.4.2024.* (podatkovni dokument), <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77100>
9. Državni zavod za statistiku (2024c) *Građevinske dozvole - DRUGI MEDIJI OBJAVLJIVANJA na dan: 25.4.2024.* (podatkovni dokument), <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/gradevinarstvo/gradevinske-dozvole/>

10. Državni zavod za statistiku (2023) *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2022. na dan: 16.3. 2024.* (podatkovni dokument), <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58061>
11. European Labour Authority (2023) Factsheet on undeclared work – CROATIA. European Platform tackling undeclared work, https://www.ela.europa.eu/sites/default/files/2024-02/HR-UDW_factsheet-2023-fin.pdf
12. Giuntella O., Mazzonna F., Nicodemo C., Vargas-Silva, C. (2019) Immigration and the reallocation of work health risks. *Journal of Population Economics*, vol. 32, br. 3, str. 1009–1042. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00148-018-0710-3>
13. Granić, K. (2023) Strani radnici na hrvatskim gradilištima. *Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Građevinski fakultet*, citirano: 02.05.2024.
14. Gregurović, M., Kuti, S., Župarić-Iljić, D. (2016) Attitudes towards Immigrant Workers and Asylum Seekers in Eastern Croatia: Dimensions, Determinants and Differences. *Migracijske i etničke teme*, vol. 32, br. 1, str. 91-122. <https://doi.org/10.11567/met.32.1.4>
15. Han, S.H., Kim, D.Y., Jang, H.S., Choi, S. (2010) Strategies for contractors to sustain growth in the global construction market. *Habitat International*, vol. 34, br. 1, str. 1-10.
16. Hornstein Tomić, C., Taylor, K. (2018) Youth unemployment, the brain drain and education policy in Croatia: A call for joining forces and for new visions. *Policy Futures in Education*, vol. 16, br. 4, str. 501-514. <https://doi.org/10.1177/1478210317751267>
17. Horvat, D.M. (2021) Važnost stranih radnika za razvoj gospodarstva u varaždinskoj županiji. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, vol. 32, str. 79-93. <https://doi.org/10.21857/mnlqgc512y>
18. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2024) *Aktualna statistika za ožujak 2024. – isplata u travnju 2024. na dan: 9.5. 2024.* (podatkovni dokument), <https://www.mirovinsko.hr/hr/aktualna-statistika-za-sijecanj-2024-isplata-u-veljaci-2024/148>
19. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2024a) *Dozvole za boravak i rad za državljane trećih zemalja na dan 19.3. 2024.* <https://www.hzz.hr/korisnicki-centar/radne-dozvole-za-zaposljavanje-stranaca-i-test-trzista-rada/>
20. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2023) *Lista zanimanja za koja poslodavac nije dužan zatražiti provedbu testa tržišta rada: 28.4.2024.* https://www.hzz.hr/app/uploads/2023/03/Lista-zanimanja-izuzetak-od-provedbe-testa-trzista-rada_2023.pdf
21. Kimhi, A., Hanuka-Taflia, N. (2020) Do foreign workers affect local wages: Evidence from Israeli agriculture. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3764919
22. Marović, B. (2023) Specifičnosti zapošljavanja i plaćanja stranih radnika u Hrvatskoj. *Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet*
23. Lalić Novak, G., Giljević, T. (2019) Pravno i institucionalno uređenje integracije migranata u Republici Hrvatskoj – prema europskom modelu. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, X(1), str. 163-184. <https://doi.org/10.32984/gapzh.10.1.8>
24. Ministarstvo unutarnjih poslova (2023) *Statistike izdanih dozvola za boravak i rad za 2023. godinu na dan: 16.3. 2024.* (podatkovni promet), <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2024/1/statistike%202023%20boravak%20i%20rad.pdf>
25. MIPEx (2020) <https://www.mipex.eu/croatia> (Datum pristupa: 19.3.2024.)

26. Obadić, A., Viljevac, V. (2023) Labour market tightness and matching efficiency in different labour market segments – do differences in education and occupation matter?. *EFZG working paper series*, br. 3, str. 1-47. <https://hrcak.srce.hr/296424> (Datum pristupa: 15.03.2024.)
27. Staničić, M. (2000) Globalno gospodarstvo i globalizacija. *Ekonomski pregled*, vol. 51, br. 9-10, str. 918-927. <https://hrcak.srce.hr/28957>
28. Škuflić, L., Mlinarić, D., Družić, M. (2018) Determinants of construction sector profitability in Croatia. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, vol. 36, br.1, 335-352.
29. Vakulenko, E., Leukhin, R. (2017) Wage discrimination against foreign workers in Russia. *Russian Journal of Economics*, vol. 3, br. 1, str. 83-100. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405473917300065>
30. Zakon o strancima, Narodne novine br. 133/20., 114/22. i 151/22.